

У культурі Нового часу одним з ключових завдань мистецтва постає здатність чинити естетичний вплив на людину, провідним стає намір відтворити відповідні афекти за допомогою музики. Отже, інструменти, що до цього часу вважались «низькими» – родина флейт та інші дерев'яні духові – відтепер стануть набагато більш популярними, їх застосування в інструментальних складах не викликає жодних заперечень, поступово вони займають своє місце в оркестрах та камерних виконавських складах. В філософській думці починає зникати конкретно-музичне трактування компонентів мови музики, яке поступово поступається більш універсальним філософсько-загальноючим. Так, наприклад Г. Гегель в своїх працях відстоює ідею того, що саме інструментальна музика надає більше коло можливостей для творця-композитора. Він тепер може обирати будь-які засоби для досягнення потрібного художнього образу. Немає обмежень, наявних у вокальній музиці, де вербальний текст буде формувати уявлення про певний зміст твору, а виконавські можливості обмежуватимуться тими, які надає людський голос. «... Слова варто розглядати лише як привід до музичного коментарю, який отримус власний розвиток сам по собі. Він ...вичерпує з нього (тексту) лише загальні моменти змісту...» [1, с. 288].

В мистецькій практиці, починаючи з кінця XVIII століття виникає прагнення до створення чогось унікального, несхожого на інше, індивідуальне та неповторне. Щоб досягнути цієї мети відбувається не лише формування нових жанрів та форм, але й створюються передумови для появи нових інструментів. В цей період удосконалюється група струнно-щипкових – як-от гітара та виникають ряд змін у конструкції флейт, гобоїв (відбувається реформа Т. Бьома, в результаті якої не лише змінюється флейта, але й додається клапанна система до гобоїв), кларнетів, труб (створюють хроматичні труби). В XIX столітті виникає родина саксофонів, створюються акордеони та баяни. Подібна тенденція зумовлена не лише прагненням до новацій, але намаганням створити універсальні інструменти, які будуть мати набагато більші виконавські технічні та виразні можливості. З удосконаленням систем та виникненням нових пневматичних клавішних язичкових інструментів закладаються умови для виконання матеріалу не менш складного, ніж на фортепіано, окрім цього, додається мобільність музикантів, які відтепер можуть виконувати будь-де.

Висновки та подальші перспективи. Аналіз особливостей розвитку музичного інструментарію та специфіки його теоретичного обґрунтування дає простежити певну динаміку взаємодії між теорією та практикою. На ранніх етапах розвитку культури відбувається формування інструментарію, який відразу починає застосовуватись. За часів існування стародавніх цивілізацій відбувається становлення міфологічних та філософсько-теоретичних уявлень, пов'язаних з музичними інструментами, в результаті якого здійснюється диференціація можливостей їх практичного використання в залежності від поставленої мети та мистецьких задач. За часів середньовічної культури характерним є символіко-алегоричне трактування інструментів. На етапі становлення західноєвропейської культури Нового часу відбувається поступове формування філософської думки, що має не конкретно-практичний, а універсально-загальноючий характер, в результаті чого відбувається

зменшення інтересу до певних інструментів, змінюючись діалектикою вокального та інструментального начал. Для музичної практики XIX століття притаманне прагнення до створення нових інструментів та удосконалення вже існуючих, що приводить до ускладнення композиторської творчості, відкриття широких можливостей для всебічного розкриття технічних та виразних засобів та зникнення меж для диференціації їх застосування.

Список використаних джерел

1. Гегель Г. В. Ф. Эстетика в 4-х томах: Т.3 / Георг Вильгельм Фридрих Гегель. – М.: Искусство, 1971. – 621 с.
2. Кукарина М. Словарь китайской мифологии / М. Кукарина. – М: Центрполиграф, 2011. – 224 с.
3. Сабанеев Л. Всеобщая история музыки / Л. Сабанеев. – М.: Работник Просвещения, 1925. – 266 с.
4. Тормахова А. М. Філософія музики в контексті європейської музичної культури XIX–XX ст. / Тормахова Анастасія Миколаївна: Дис ... канд. філос. наук: спец. 09.00.08 «Естетика». – Київ, 2009. – 201 с.

References

1. Gegel G. V. F. Estetika v 4-h tomah: T.3 / Georg Vilgelm Fridrih Gegel. – M.: Iskusstvo, 1971. – 621 s.
2. Kukarina M. Slovar kitayskoy mifologii / M. Kukarina. – M: Tsentrpoligraf, 2011. – 224 s.
3. Sabaneev L. Vseobshchaya istoriya muzyki / L. Sabaneev. – M.: Rabotnik Prosvescheniya, 1925. – 266 s.
4. Tormahova A. M. Filosofiya muziki v konteksti evropeyskoyi muzichnoyi kulturi XIX–XX st. / Tormahova Anastasiya Mikolayivna: Dis ... kand. fillos. nauk: spets. 09.00.08 «Estetika». – Kyiv, 2009. – 201 s.

Livak V. A., Leading Concertmaster of the Department of Choreography, Separated Subdivision «Nikolaev Branch of the Kyiv National University of Culture and Arts» (Ukraine, Mykolaiv), vadimlivak@ukr.net

Musical instruments and theoretical substantiation of their importance in the context of cultural and historical development

The article devoted the features of formation of musical instruments and features theoretical study of the phenomenon of its use in musical practice. The aim of the study is the disclosure features interpretations of musical instruments in the theoretical discourse in the context of historical and cultural development of humanity. Research methodology provides for interdisciplinary principle consists in bringing historical, cultural, musicological, philosophical knowledge, array methods – analysis, synthesis, comparative, through which the formation of a comprehensive understanding regarding the goal. Analysis of the development of musical instruments and the specifics of its theoretical justification makes it possible to track a dynamic interaction between theory and practice. At the time of ancient civilizations is becoming mythological and philosophical and theoretical concepts related to musical instruments as a result of which the differentiation capabilities of their practical use, depending on the goals and artistic objectives. However, at the stage of Western modern culture is a gradual formation of philosophical thought, which is not exactly practical, universal and general character, resulting in a decrease of interest in certain instruments. Instead, new instruments are emerging and existing ones are being improved, which offers great opportunities for their practical application.

Keywords: musical instruments, philosophy, culture, history.

УДК 101.1:316.74

Фоменко А. В.,
пошукач кафедри культурології, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), antonio.fomenko@gmail.com

НІЦШЕАНСЬКІ НАРАТИВИ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРАВОСЛАВ'І

Аналізуються особливості ніцшеанських наративів у сучасному політичному православ'ї. Досліджено, що використання у політичному православ'ї нехарактерних для християнської традиції наративів є своєрідною реакцією на культуру постмодерну. Доведено, що окремі

апологети політичного православ'я в риторичі «державної сили» усвідомлюють, що використовують ворожу до християнства ніцшеанську ідеологічну матрицю. Відверто шовіністична та авторитарна риторика російських пропагандистських ЗМІ та офіційних державних речників формує дискурс, у якому існування церкви вимагає розробки певної «адаптованої мови». РПЦ на рівні офіційних документів визнає «симфонію духовної та світської влади» основним напрямком розвитку взаємовідносин з державою, тому актуалізація «риторики сили» видається доволі органічним явищем. Показано, що ніцшеанські наративи мало співвідносяться з християнською традицією. Проаналізовано, що для політичного православ'я як феномену культури постмодерну підміна християнського наративу політичним видається типовим явищем.

Ключові слова: ніцшеанський наратив, ніцшеанство, політичне православ'я, постмодерна культура, релігійний наратив.

У інтелектуальному плані прийнято вважати, що своєрідним апофеозом модернізму стало виникнення так званої «філософії життя», найяскравішим представником якої вважається Фрідріх Ніцше. Таку назву цей напрямок у філософії отримав через те, що життя у ньому трактується як первинна реальність, цілісний процес, подальша диференціація якого дає все розмаїття явищ і подій. Продовжуючи просвітницьку традицію критицизму «застарілої моралі», що не встигає за світом, який швидко змінюється, Ніцше розробляє оригінальне вчення про етику та вносить новітні філософські наративи, деякі з яких пізніше відіграють дуже важливу роль у процесі формування інтелектуального підґрунтя постмодерну. «Філософія життя» спочатку була націлена на критичне переосмислення всієї минулої філософії, виходячи з примату життя над істиною. Через це представники «філософії життя», особливо Ніцше, критикували існуючі на той час уявлення про мораль, етику, науку та релігію [14].

Говорячи про «філософію життя» та, зокрема, про Ніцше, неможливо тим чи іншим способом оминати чи не найголовнішу філософську максиму епохи модерну та ключовий момент його філософії. Звісно, мова йде про проголошення так званої «смерті Бога». Саме це проголошення висловлювало ідею когнітивної та моральної зрілості суб'єкта, позбавляючи його від універсальної пояснювальної формули, що дозволяє маскувати своє незнання посиланням на вищу інстанцію та кінцеву причину. Це примушує суб'єкт прийняти моральну відповідальність персонально на себе [9]. Іншими словами, зі «смертю Бога» закінчувалось все старе та починалось нове, людина була вільна від будь-якої трансцендентальної влади, вступала до своєрідної духовної зрілості та як результат залишалася на самоті зі своїми проблемами.

Характерним є те, що сама ця маніфестація покладала на людину значну моральну відповідальність за «вбивство Бога». Ніцше пише: «Бог помер! Бог не воскресне! І ми його вбили! Як утішимося ми, вбивці з вбивць! Але, замість страху, розпачу, або жалю втрати з цього приводу, оточуючи ніцшеанського пророка люди починають сміятися» [10, с. 144]. За словами Подороги, цей момент є ключовим для розуміння філософії Ніцше. Важливою стає реакція оточуючих безумця людей. На його думку, починаючи сміятися, оточуючі виживають цим сміхом останні краплі трагізму цієї ситуації, сміх, про який заявляє Ніцше, – це сміх, яким неможливо сміятися, його призначення інше: він повинен вигнати зі світу всю його серйозність. Він стає справжньою рушійною силою модерну, з цим сміхом людство вступає в нове життя, у життя–сам–по–собі, де немає нічого, що вказувало б на

присутність Бога [13]. Цей сміх, оформившись в іронію, стане провідною зброєю філософів доби постмодерну, де люди «втомленої культури» будуть іронічно переказувати один одному класичні наративи. Але слід зазначити, що, за словами Девіда Харта, Ніцше створює такий наратив, де Бог ніколи не фігурував насправді, саме в цьому слід вбачати той карикатурний образ християнства, що був створений у часи модерну та перейшов від нього у постмодерн [20, с. 60]. Крім того, слід зазначити, що Ніцше розробив ще дві концепції, вплив яких доволі серйозно позначився на модерні, а потім знайшов певні форми відображення і в постмодернізмі. Мова йде про концепції «надлюдини» та «волі до влади». Відкидаючи ідею існування персоніфікованого Бога як такого та замінюючи його постаттю надлюдини, Ніцше виводить революційну для того часу ідеологічну модель. У своїй відомій праці «Так говорив Заратустра» він стверджує, що людина – це канат між твариною та надлюдиною [11, с. 10]. Концепт надлюдини був орієнтований на відмову від моралі, що приборкує справжню природу людини, на перехід особистості «по той бік добра і зла», де людина через реалізацію себе як творця стає новим Богом [8].

Інший великий ніцшеанський наратив – «воля до влади», що виступає основним поняттям у філософії німецького мислителя і використовується ним для позначення принципу пояснення всього, що відбувається у світі як такому, його субстанціональної основи та фундаментальної рушійної сили. Для Ніцше воля до влади – це те, за допомогою чого все має бути в кінцевому підсумку витлумачено і до чого все має бути зведено. Протягом всього наступного століття, саме цей ніцшеанський наратив зазнавав безпрецедентних спотворень і фальсифікацій; він і донині залишається об'єктом найрізноманітніших інтерпретацій, у тому числі й тому, що сам Ніцше не особливо намагався пояснити, що ж все–таки він під ним розуміє [17]. Важливо відзначити, що саме поняття «воля до влади» було активно розроблено деякими представниками постмодернізму, зокрема Фуко та Делезом. Але з характерним для постмодернізму анархістським уявленням про владу як певну форму насилля, ці філософи інтерпретують волю до влади як тотальне прагнення до свободи без будь-яких зовнішніх перешкод, де головним виявом цієї свободи стає краса, але, яким саме чином краса спонукає індивіда до волі до влади, вони не пояснюють, говорячи про те, що експансивна воля до влади протистоїть справжньому прагненню до свободи [20, с. 105].

Філософські наративи Ф. Ніцше дієві й в дискурсі постмодернізму, зокрема у його релігійному вимірі.

У сучасній західній культурі феномени кризи метанаративу та метафізики стали важливими чинниками формування філософської системи постмодерну та вплинули на виникнення нового філософського розуміння естетики, інструментом втілення якого стає так звана «практика себе». Прагнення до краси, збуджене в людині волею до знання та «турботою про себе», у працях Мішеля Фуко інтерпретувалося як вияв волі до влади. Філософ зазначає, що кінцевою метою актуалізації цієї волі є вияв її у світі. Водночас у працях Жюльєна Делеза воля ототожнювалась з хаотичним поривом, виявом якого і ставала культура постмодерну [там само, с. 93].

Таке використання ніцшеанських наративів – типове явище для пострелігійної та постнаративної культури постмодерну. Цікаво те, що саме така, характерна для ніцшеанського розуміння інтерпретація волі до влади, що виявляє себе у світі, виникає у деяких представників політичного православ'я. Необхідно зазначити, що саме у питанні сприйняття та інтерпретації феномену влади політичне православ'я дуже близько підходить до культурних парадигм постмодерну. Місцем розгортання цих постмодерністських інтерпретацій стає вибудований за принципом мовних ігор конструкт «Російського світу», на віртуальних просторах якого і відбувається возвелення «волі до влади». Формою актуалізації концепції про «волю до влади» в ідеологічній дійсності «Російського світу» є активне використання риторики необхідності «сильної руки». Цікаво, що місцем найактивнішого вияву цих тенденцій та їх змішування із православним віровченням є точка зіткнення двох постмодерністських ідеологічних конструктів – «Російського світу» та неоевразійства.

Головним апологетом цього синтезу виступає відомий ультраконсервативний філософ, публіцист та прибічник концепції «Російського світу» Олександр Дугін. Будучи доволі суперечливою особистістю, Дугін протягом свого життєвого шляху постійно змінював свої релігійні, філософські та політичні погляди, залишаючись, попри те, постійним героєм медіа сфери та популярним філософом російського сьогодення [2]. Політичні погляди філософа дрейфували від членства у право–радикальному товаристві «Пам'ять» наприкінці 80–х років ХХ століття до співпраці з лівими радикалами на кшталт Едуарда Лимонова в середині 90–х. Результатом цих «пошуків себе» стало повернення Дугіна до правого радикалізму та крайнього консерватизму, що актуалізувалися у неоевразійстві. Паралельно з цим дрейфували і релігійні погляди філософа: у пошуках власної релігійної ідентичності він пройшов шлях від окультизму до православ'я старого обряду [5]. Незважаючи на дуже широкий спектр ідеологічних мутацій, Дугін завжди фокусував власну увагу на таких важливих для нього темах як влада, війна, теорії управління, православ'я, євразійство, фашизм, історичний ревізіонізм, геополітика [2]. Схильний, як і всі прибічники «Російського світу», до історичного ревізіонізму та конспірології, Дугін розробив власну модель переосмислення історичного процесу, що балансує на межі чергового постмодерністського конструкту та теорії змови. У своїх працях він розглядає історичний процес як протиборство двох окремих цивілізаційних систем: «євразійської» та «атлантичної», що багато в чому збігається з езотеричними переконаннями ідеологів Третього рейху [19].

Схожа ідеологічна дихотомія спостерігається і у вченні Дугіна про «археомодерн». На думку філософа, археомодерн слід визначати як накладання двох парадигм – модерну і премодерну (традиційне суспільство в термінології Дугіна). Філософ зазначає, що у стані археомодерну не відбувається концептуального співвіднесення модерну і премодерну, тобто між ними не існує виразного логічного переходу. На думку Дугіна, археомодерн є оригінальним культурним станом, притаманним, наприклад, Росії як окремій цивілізації, де колективна свідомість не сприймає надбання

модерну. Філософ стверджує, що в російській дійсності модерн усвідомлюється одночасно і як модерн, і як премодерн, а отже, відбувається змішування модерну й архаїки [3]. На тлі такого стану речей в «археомодерні» виникає протистояння двох протилежних начал, що стають уособленням різних типів культури. Дугін називає їх «керигмою» та «структурою». Таку термінологію він запозичує у протестантського теолога Рудольфа Бульмана, який вважав, що в християнстві є раціональна розсудлива частина, «керигма». Її протистоїть величезне нашарування ірраціональних елементів, які проникли з дохристиянських язичницьких традицій та містицизму. Дугін називає їх «структурою» та стверджує, що вони відсилають до «колективного несвідомого». На підтвердження своїх слів філософ наводить приклад з історії психології, стверджуючи, що засновник школи психоаналізу Зигмунд Фрейд, на його думку, був представником «керигматичного типу», у той час як його учень Карл Юнг належав до протилежного «структурного типу». Іншим цікавим для розуміння феномену керигми прикладом, що наводить Дугін, є приклад із лабіринтом, де несвідоме або структура уявляє собою лабіринт, у той час як керигма є мапою, що допомагає з нього вибратись. На думку Дугіна, археомодерн являє собою співіснування керигми та структури в конфліктному або хаотичному стані [1].

Такий тип світогляду певною мірою відсилає нас до ніцшеанського наративу про аполлонівське та діонісійське начало, де керигма є аполлонівським началом, що впорядковує всесвіт, у той час як структура виступає діонісійським проявом волі. Розвиваючи цю тему, філософ стверджує, що, відповідно до наведеної вище дихотомії, відбувається вищезгаданий поділ цивілізації. Звісно, що в уявленнях Дугіна Росія співвідноситься з керигматичною «євразійською цивілізацією» [19]. Експлуатація цих дихотомій базується певною мірою на бажанні розробити оригінальне філософське тлумачення тих концепцій, які вище керівництво РПЦ поширює під виглядом ідеологічної доктрини «Російського світу». Розроблена Дугіним концепція багато в чому перегукується з принципами «окремої цивілізації» та «особливого шляху», закладеними у «Російському світі». Його наратив про «протистояння євразійства та атлантизму» – спроба виправдати агресивну й ізоляціоністську політику Росії. До речі, важливо зазначити, що есхатологічні уявлення філософа теж мають доволі одноставне ідеологічне забарвлення. Дугін вважає, що есхатон є перемогою «керигми» над «структурою», а «ситуація постмодерну» для нього – самоаналіз керигми, позбавленої архаїчних нашарувань структури, та кінцева фаза існування [1]. Варто зазначити, що Дугін також виступає активним прибічником, якщо не одним із головних ідеологів, концепції «Консервативної революції», що базується на ідеї перемоги в окремих країнах правих політичних сил та встановлення в них ідеології «особливого шляху», яку він порівнює з італійським фашизмом [19]. Крім того, Дугін є активним прибічником ідеї про «симфонію світської та духовної влади». Він вважає, що альянс церкви та світської влади є основою російської державності [4]. Необхідно вказати, що Дугін, незважаючи на широкий розголос його діяльності у медіа, залишається для офіційного російського православ'я фігурою маргіальною.

Причиною тому може стати факт його дистанціювання від офіційної церкви. На цьому етапі Дугін віддає перевагу т.зв. Єдиновірчій церкві, що являє собою помірковане крило старообрядців, яке визнає літургічну єдність з РПЦ та її ієрархію [5]. По-друге, одіозність деяких з його робіт, статей і публічних виступів зазнає значної критики з боку представників світської науки, суспільства та навіть деяких представників церкви [16].

Дещо інша ситуація склалася з феноменом проникнення ніцшеанських наративів у риторику офіційних представників РПЦ. Обираючи стратегії будівництва своїх промов, окремі з представників духовенства РПЦ, що часто виступають апологетами політичного православ'я, нерідко використовують у своїй риториці відверто фашистські моделі й образи, пов'язані з прославленням сили, могутності та величі. За словами російського публіциста Максима Кантора, таке розуміння православ'я окремими представниками РПЦ базується на переконанні, що, хрестячи Русь, князь Володимир обрав церкву, яка наочно являє могутність [6]. Цікаво зазначити, що особливо часто апологети «Російського світу» поєднують ці наративи з наративом «окремої цивілізації». Доволі часто вони закликають владу боронити традиційні цінності, «Російський світ», традиційну родину силою православ'я. Головну загрозу всім цим «традиційним цінностям» становить, на їх думку, деструктивна та бездуховна «західна культура». Звісно, що такі відверті прояви релігійного фундаменталізму викликають послідовну критику як з боку більш поміркованих служителів церкви, так і з боку представників світського суспільства [7]. Основний напрямок їх критики найчастіше спрямовано в бік церковних ораторів, популярних відверто провокативною риторикою. Особливої уваги з цього питання заслуговує діяльність колишнього голови синодального відділу з взаємодії Церкви та суспільства РПЦ (з 31.03.2009 по 24.12.2015) протоієрея Всеволода Чапліна.

Багато уваги та критики привернула до себе скандальна стаття отця Всеволода Чапліна «Істинне християнство або культ сльози дитини?», у якій він назвав гуманізм «предтечею релігії антихриста», що ставить грішну людину в центр всесвіту. Крім того, отець Всеволод вважає, що християнські можновладці мають право або навіть повинні застосовувати силу для боротьби за «ідеали добра», у яких він вбачає, перш за все, православну віру. Саме для збереження віри слід використовувати силу, відстоюючи свободу людей, зберігати її та жити за нею, особливо перед лицем агресивного нав'язування інших релігій або безбожництва, – стверджує священник [21]. Також він наполягає на відродженні державної ідеології, стверджуючи, що влада в Росії не може бути байдужою до сфери ідей та смислів, віри і моральності [15]. Крім того, Чаплін вважає, що церква повинна прагнути до поєднання з можновладцями, тому що це допомагає їй ефективніше проповідувати. Взагалі, отець Всеволод як керівник відділу з взаємодії Церкви та суспільства дуже часто виступав у ЗМІ, на конференціях, дебатах, особливо пов'язаних із церковною проблематикою. Гостра соціальна полеміка та неоднозначність сприйняття церковної політики з тих чи інших питань часто інтерпретувалися Чапліним як напади на православ'я. Саме в цьому світлі слід розглядати його

заяви щодо втручання церкви у політику та наголошення на тому, що християнство повинне відстоювати свої права та боротися з християнофобією, яку пропagaє Західний світ [22].

Особливим місцем зіткнення у цьому питанні став відомий скандал із панк-гуртом «Pussy Riot», акція якого визвала реакцію обурення серед віруючих та спонукала деяких священнослужителів, політиків і церковних активістів до некоректних висловлювань. Обурення церковної спільноти, що розцінила цей інцидент як «напад на православ'я», стало причиною доволі суперечливих наслідків, що призвели до засудження учасниць акції [12]. Загалом, використання наративу сили, апеляція до влади та Божої всемогутності дуже часто супроводжує риторику апологетів політичного православ'я в моменти виникнення певних прецедентів, які вони розглядають як «напади на православ'я». У цьому ключі можна розуміти і риторику популярного українського проповідника отця Андрія Ткачова під час подій «Революції гідності» в грудні 2013–го року. У ряді статей та проповідей, які оприлюднив у вищезгаданій період, він закликав віруючих молитися за владу, дарування їй сили для боротьби з «біснуватими», «еретиками та розкольниками». З приводу цих промов та публікацій священник отримав догану від керівництва УПЦ, яке нагадало, що церква – не місце для політичних агітацій, а проповіді священників не слід тлумачити з позиції суб'єктивних політичних вподобань [15]. Відзначимо, що у червні 2014 року цей священник переїхав із Києва до Москви, звідки послідовно у неприпустимій, агресивній, образливій формі критикував українців та УПЦ.

Підбиваючи підсумки вищесказаного, слід вказати, що використання нехарактерних для християнської традиції наративів є своєрідною реакцією на культуру постмодерну. Важко уявити, що, вдаючись до риторики «державної сили», окремі апологети політичного православ'я усвідомлюють, що використовують ворожу до християнства ніцшеанську ідеологічну матрицю. Скоріш за все, цей феномен можна пов'язати з феноменом тотальності культури постмодерну, що, піддаючи сумніву наративність як таку, сама паразитує на старих наративах, використаних у новому контексті. Іншим важливим аспектом стає феномен використання політичним православ'ям соціокультурних реалій ареалу його поширення. Відверто шовіністична та авторитарна риторика російських пропагандистських ЗМІ та офіційних державних речників формує дискурс, у якому існування церкви вимагає розробки певної «адаптованої мови». Беручи до уваги той факт, що РПЦ на рівні офіційних документів визнає «симфонію духовної та світської влади» основним напрямком розвитку взаємовідносин з державою, актуалізація «риторики сили» видається доволі органічним явищем. Важко оцінювати, наскільки це співвідноситься з християнською традицією. Але необхідно констатувати, що для політичного православ'я як феномену культури постмодерну підміна християнського наративу політичним видається типовим явищем.

Список використаних джерел

1. Борозенец М. От археомодерна к археократии / М. Борозенец [Электронный ресурс]. – 2010. – Режим доступа: <http://pravaya.ru/look/20136?print=1>.

2. Диунов М. Русский кочевник. Александр Дугин в преддверии нового политического перерождения / М. Диунов [Электронный ресурс] // Русский журнал. – 2008. – Режим доступа: URL:http://intelros.ru/pdf/rus_magazin/01_2008/017-025_dugin.qxd.pdf.
3. Дугин А. Археомодерн. В поисках точки, где и модерн, и архаика ясны как парадигмы / А. Дугин [Электронный ресурс] // Арктогея. – 2008. – Режим доступа: <http://www.arcto.ru/article/1472>.
4. Дугин А. Глобальный шантаж Pussy Riot / А. Дугин [Электронный ресурс] // Арктогея. – 2012. – Режим доступа: <http://www.lazarev.ru/news/17-news/482-pussy-riot.html>.
5. Дугин А. О моем отношении к религии (вынужденные пояснения) / А. Дугин [Электронный ресурс] // Международное евразийское движение. – 2009. – Режим доступа: <http://www.med.org.ru/article/4335>.
6. Кантор М. Как государство соотносится с верой? / М. Кантор [Электронный ресурс] // Newslnd. – 2012. – Режим доступа: <http://newslnd.com/news/detail/id/936693/>.
7. Митрофанов Г. Православной церкви пора выносить сор из избы / Г. Митрофанов [Электронный ресурс] // Фонтанка. – 2012. – Режим доступа: <http://www.fontanka.ru/2012/09/04/073/>.
8. Можейко М. А. Сверхчеловек / М. А. Можейко // История философии. Энциклопедия. – Минск: Книжный Дом, 2002. – С.931.
9. Можейко М. А. Смерть Бога / М. А. Можейко // История философии. Энциклопедия. – Минск: Книжный Дом, 2002. – С.987–988.
10. Ницше Ф. Веселая наука / Ф. Ницше. – СПб.: Азбука–классика, 2010. – 352 с.
11. Ницше Ф. Так говорил Заратустра / Ф. Ницше. – СПб.: Лениздат, 2014. – 350 с.
12. Обращение Высшего Церковного Совета Русской Православной Церкви [Электронный ресурс] // Покровский храм с. Коростово. – 2012. – Режим доступа: <http://pokrovokorostovo.prihod.ru/news/guid/1105420>.
13. Подорога В. Событие: Бог мертв. Фуко и Ницше / В. Подорога [Электронный ресурс] // Фридрих Ницше. – 1996. – Режим доступа: <http://www.nietzsche.ru/look/xxc/ontologie/vpodoroga/?curPos=1>.
14. Пономарева Г. М. Ницше, Бергсон, Дильтей, Зиммель / Г. М. Пономарева [Электронный ресурс] // Знание. – 1997. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Fil_XX/_03.php.
15. Протоиерей Чаплин призвал вернуть идеологию в российскую власть [Электронный ресурс] // Интерфакс. – 2015. – Режим доступа: <http://www.interfax.ru/russia/433900>.
16. Режабек Б. Мёрзлая земля евразийца Дугина / Б. Режабек // Независимый альманах «Лебедь». – 2001. – №248.
17. Румянцева Т. Г. Воля к Власти / Т. Г. Румянцева // История философии: Энциклопедия. – Минск: Книжный Дом, 2002. – С.194.
18. Спикер УПЦ – о реакции СМИ на проповедь прот. Андрея Ткачева [Электронный ресурс] // Православие в Украине. – 2014. – Режим доступа: <http://orthodoxy.org.ua/data/kommentarij-spiker-upc-o-reakcii-na-propoved-prot-andreya-tkacheva.html>.
19. Уmland А. Патологические тенденции в русском «неоевразийстве»: О значении взлета Александра Дугина для интерпретации общественной жизни современной России / А. Уmland [Электронный ресурс] // Форум новейшей восточноевропейской истории и культуры. – 2009. – Режим доступа: <http://www1.ku-eichstaett.de/ZIMOS/forum/inhalttruss12.html>.
20. Харт Д. Б. Красота бесконечного. Эстетика христианской истины / Д. Б. Харт. – М.: ББИ, 2010. – 673 с.
21. Цорионов Д. О погроме в «Манеже» и православном радикализме / Д. Цорионов [Электронный ресурс] // Lenta.ru. – 2015. – Режим доступа: <http://lenta.ru/articles/2015/08/17/obscurans/>.
22. Чаплин В. Новый тоталитаризм: попытка лишить христиан влияния на общество / В. Чаплин [Электронный ресурс] // Официальный сайт Московского патриархата. – 2015. – Режим доступа: <http://www.patriarchia.ru/db/text/4092385.html>.
3. Dugin A. Arheomodern. V poiskah točki, gde i modern, i arhaika jasny kak paradigmy / A. Dugin [Jelektronnyj resurs] // Arktogeja. – 2008. – Rezhim dostupa: <http://www.arcto.ru/article/1472>.
4. Dugin A. Global'nyj shantazh Pussy Riot / A. Dugin [Jelektronnyj resurs]. – 2012. – Rezhim dostupa: <http://www.lazarev.ru/news/17-news/482-pussy-riot.html>.
5. Dugin A. O moem otnoshenii k religii (vynuzhdennye pojasnenija) / A. Dugin [Jelektronnyj resurs] // Mezhdunarodnoe evrazijskoe dvizhenie. – 2009. – Rezhim dostupa: <http://www.med.org.ru/article/4335>.
6. Kantor M. Kak gosudarstvo sootnosit'sja s veroj? / M. Kantor [Jelektronnyj resurs] // Newslnd. – 2012. – Rezhim dostupa: <http://newslnd.com/news/detail/id/936693/>.
7. Mitrofanov G. Pravoslavnoj cerkvi pora vynosit' sor iz izby / G. Mitrofanov [Jelektronnyj resurs] // Fontanka. – 2012. – Rezhim dostupa: <http://www.fontanka.ru/2012/09/04/073/>.
8. Mozhejko M. A. Sverhchelovek / M. A. Mozhejko // Istorija filosofii. Jenciklopedija. – Minsk: Knizhnyj Dom, 2002. – S.931.
9. Mozhejko M. A. Smert' Boga / M. A. Mozhejko // Istorija filosofii. Jenciklopedija. – Minsk: Knizhnyj Dom, 2002. – S.987–988.
10. Nicshe F. Vesjolajaja nauka / F. Nicshe. – SPB.: Azbuka–klassika, 2010. – 352 s.
11. Nicshe F. Tak govoril Zaratustra / F. Nicshe. – SPB.: Lenizdat, 2014. – 350 s.
12. Obrashhenie Vysshego Cerkovnogo Soveta Ruskoj Pravoslavnoj Cerkvi [Jelektronnyj resurs] // Pokrovskij hram s. Korostovo. – 2012. – Rezhim dostupa: <http://pokrovokorostovo.prihod.ru/news/guid/1105420>.
13. Podoroga V. Sobytie: Bog mertv. Fuko i Nicshe / V. Podoroga [Jelektronnyj resurs] // Fridrih Nicshe. – 1996. – Rezhim dostupa: <http://www.nietzsche.ru/look/xxc/ontologie/vpodoroga/?curPos=1>.
14. Ponomareva G. M. Nicshe, Bergson, Dil'tej, Zimmel' / G. M. Ponomareva [Jelektronnyj resurs] // Znanie. – 1997. – Rezhim dostupa: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Fil_XX/_03.php.
15. Protoierej Chaplin prizval vernut' ideologiju v rossijskuju vlast' [Jelektronnyj resurs] // Interfaks. – 2015. – Rezhim dostupa: <http://www.interfax.ru/russia/433900>.
16. Rezhabek B. Mjorzlaja zemlja evrazijca Dugina / B. Rezhabek // Nezavisimyj al'manah «Lebed'». – 2001. – №248.
17. Rumjanceva T. G. Volja k Vlasti / T. G. Rumjanceva // Istorija filosofii: Jenciklopedija. – Minsk: Knizhnyj Dom, 2002. – S.194.
18. Spiker UPC – o reakcii SMI na propoved' prot. Andreja Tkacheva [Jelektronnyj resurs] // Pravoslavie v Ukraine. – 2014. – Rezhim dostupa: <http://orthodoxy.org.ua/data/kommentarij-spiker-upc-o-reakcii-na-propoved-prot-andreya-tkacheva.html>.
19. Umland A. Patologicheskie tendencii v russkom «neoevrazijstve»: O znamenii vzleta Aleksandra Dugina dlja interpretacii obshhestvennoj zhizni sovremennoj Rossii / A. Umland [Jelektronnyj resurs] // Forum novejshej vostochnoevropskoj istorii i kul'tury. – 2009. – Rezhim dostupa: <http://www1.ku-eichstaett.de/ZIMOS/forum/inhalttruss12.html>.
20. Hart D. B. Krasota beskonechnogo. Jestetika hristianskoj istiny / D. B. Hart. – M.: BBI, 2010. – 673 s.
21. Corionov D. O pogrome v «Manezhe» i pravoslavnom radikalizme / D. Corionov [Jelektronnyj resurs] // Lenta.ru. – 2015. – Rezhim dostupa: <http://lenta.ru/articles/2015/08/17/obscurans/>.
22. Chaplin V. Novyj totalitarizm: popytka lishit' hristian vlijanija na obshhestvo / V. Chaplin [Jelektronnyj resurs] // Oficial'nyj sajt Moskovskogo patriarhata. – 2015. – Rezhim dostupa: <http://www.patriarchia.ru/db/text/4092385.html>.

Fomenko A. V., competitor of the Department of Cultural Studies of the National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), antonio.fomenko@gmail.com

Nietzschean narratives in political Orthodoxy

The article is devoted to the study of the features of the Nietzschean narratives in contemporary political Orthodoxy. It is explored that the use in the political Orthodoxy of the uncharacteristic for the Christian tradition narratives is a kind of reaction to the culture of postmodernism. It is proved that some advocates of political Orthodoxy in the rhetoric of "state power" conscious of using hostile to Christianity Nietzschean ideological matrix. The frank chauvinistic and authoritarian rhetoric of Russian propaganda media and official state speakers forms a discourse in which the existence of a church requires the development of a certain «adapted language». The Russian Orthodox Church at the level of official documents recognizes «the symphony of the spiritual and secular authorities»

References

1. Borozenec M. Ot arheomoderna k arheokratii / M. Borozenec [Jelektronnyj resurs]. – 2010. – Rezhim dostupa: <http://pravaya.ru/look/20136?print=1>.
2. Diunov M. Russkij kochevnik. Aleksandr Dugin v preddverii novogo politicheskogo prererozhdenija / M. Diunov [Jelektronnyj resurs] // Russkij zhurnal. – 2008. – Rezhim dostupa: URL:http://intelros.ru/pdf/rus_magazin/01_2008/017-025_dugin.qxd.pdf.

as the main direction of the development of relations with the state, therefore the actualization of «force rhetoric» seems rather organic. It is shown that Nietzschean narratives have little to do with Christian tradition. It is analyzed that for political Orthodoxy as a phenomenon of culture of postmodern substitution of the Christian narrative to political appears to be a typical fact.

Keywords: Nietzschean narrative, Nietzscheism, political Orthodoxy, post-modern culture, religious narrative.

* * *

УДК 781.1

Юлдашева І. О.,
провідний концертмейстер кафедри
музичного мистецтва, Відокремлений
підрозділ «Миколаївська філія Київського
національного університету культури і мистецтв»
(Україна, Миколаїв), baby220187@gmail.com

Музичне мистецтво як комунікація у філософському дискурсі XIX–XX століття

Аналізується особливість трактування музичного мистецтва в філософському дискурсі. Метою дослідження є аналіз ролі музичного мистецтва як засобу розкриття її комунікативного потенціалу в працях мислителів XIX–XX століття, що сприяє формуванню уявлення про її значення в житті суспільства. Методологія передбачає звернення до робіт мислителів, в яких розкривається роль музичного мистецтва як засобу розкриття істини у чуттєвій формі. Реалізація даного завдання передбачає використання міждисциплінарного підходу. Завдяки аналітичному та системному підходу досягається реалізація поставлених цілей. В науковому філософському дискурсі XIX–XX століття одним з напрямків розвитку обґрунтування музичного мистецтва є акцент на її ролі у процесі комунікації. Ряд авторів згадують музику, надаючи їй особливого значення у питанні осягнення істин світу. В той час як такі автори, як А. Шопенгауер та Ф. Ніцше наголошують на її здатності прикрасити життя, акцентуючи увагу на її емоційному компоненті, в роботах більш пізніх авторів зосереджується інтерес на її можливості бути символом. Презентативний символізм, прикладом якого є музика, не вимагає словника, він пов'язаний з чуттєвим значенням і візуальними формами.

Ключові слова: музичне мистецтво, комунікація, символ, знак, істина.

Музичне мистецтво здавна привертало увагу мислителів. Спроби обґрунтувати його соціальне значення, окреслити його роль у вихованні, визначити його природу та походження були наявні вже у міфологічних уявленнях стародавніх цивілізацій. У процесі культурного розвитку здійснювалось більш ґрунтовне дослідження музичного мистецтва, що спрямовувалось на виділення сутнісних аспектів. В XIX столітті можна казати про вихід у обґрунтуванні музики на такий рівень, що дало можливість казати про філософію музики. Разом з тим, досить багато авторів, які не концентрують свою увагу виключно на музичному мистецтві, починають звертатись до нього, аби виділити ключові аспекти мистецької практики. Окреслення вимірів осягнення музичного мистецтва в філософсько-естетичних працях на рубежі століть є питанням, що дозволить створити комплексне уявлення про напрямки дослідження цього виду мистецтв.

В роботах сучасних мистецтвознавців та естетиків здійснюється аналіз особливостей творчої спадщини провідних філософів минулого. В статті О. Аствацатурова концентрується увага на витоках та особливостях спадщини Ф. Ніцше. Деякі аспекти поглядів А. Шопенгауера та Ф. Ніцше стосовно музичного мистецтва виокремлюються в працях А. Тормахової. Є. Басін в монографії «Семантична філософія мистецтва» зосереджує увагу на викладі теорій, де представлена проблема філософської

інтерпретації знаків та комунікації у мистецтві. Зокрема окреслюються деякі аспекти поглядів Ч. Пірса, Е. Кассіра та С. Лангер, що представляють основу наукового інтересу даного дослідження.

Виділення раніше не вирішених частин проблеми. Наявний ряд робіт вітчизняних дослідників, в яких представлені певні питання, пов'язані з виокремленням поглядів на музичне мистецтво в контексті філософського дискурсу XIX–XX століття, проте мало уваги приділено акценту на його комунікативній природі.

Метою дослідження є аналіз ролі музичного мистецтва як засобу розкриття її комунікативного потенціалу в працях мислителів XIX–XX століття, що сприяє формуванню уявлення про її значення в житті суспільства.

Музичне мистецтво здавна привертало увагу мислителів. Будучи одним з найбільш поширених видів мистецтва, яке має здатність бути доступним завдяки своїй здатності апелювати до чуттєвого начала, воно неодноразово ставало об'єктом наукового дослідження. Починаючи з XIX століття виникає ряд робіт різних мислителів, в яких здійснюється обґрунтування проблеми генія у мистецтві, сутності музичного твору, здатності здійснювати комунікацію за допомогою музики, наголошується увага на питанні походження музики, розкриття специфіки музичної мови.

Серед авторів, для яких музичне мистецтво посідає чільне місце у загальній світобудові вирізняються праці А. Шопенгауера та Ф. Ніцше. В роботі «Світ як воля та уявлення» А. Шопенгауер наголошує на тому, що музика здатна передати сутність світу, причому ця сутність стає зрозуміла для усіх. Музика виступає як своєрідна мова, для знання якої не треба мати якісь особливі навички. Вона допомагає розкрити істини світу, отже це наче ключ до комунікації зі світом. «Що стосується музики, то філософ відводить для неї особливе місце у своїй класифікації мистецтв; вона перетворюється на квінтесенцію усіх інших видів мистецтва. Музика, на його думку, позбавлена можливості наслідування чи відтворення, але при цьому вона безпосередньо відображає сутність світу. Шопенгауер вважає, що музику можна трактувати як всезагальну мову, яка має перевагу над мовою наочного світу, бо картина світу в музиці є загальнозрозумілою. Йдеться про колосальні можливості музики у відтворенні саме внутрішньої сутності світу та особистісного для кожної людини. Музика – це «мова почуття та пристрасті», що спільна для всього людства» [6, с. 46].

Ідея уподібнення музики до мови, яка може бути сприйнятою усім людством свідчить про надзвичайно високий статус, якого надає А. Шопенгауер музиці. Досить неоднозначним є трактування філософом музичних жанрів. Варто згадати, що серед музичних жанрів одне з центральних місць надавалось опері. Цей жанр міг поєднувати у собі досягнення багатьох видів мистецтва, синтезуючи їх. Проте для Шопенгауера цей жанр наділяється суто негативними ознаками. При оцінці його позиції варто згадати, що для Шопенгауера важливим є сприйняття музики інструментальної, адже вона володіючи найбільш абстрактним рівнем передачі образу та змістовного рівня, дозволяє їй не обмежуватись тими чинниками, на які «натякає» вербальний та візуальний рівні. А. Тормахова відмічає: «Філософ є